

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

Skolan

– en nationell angelägenhet

En rapport från Lärarnas Riksförbund
– därför att ett litet land behöver stora kunskaper

Skolan

- en nationell angelägenhet

Juli 2011

Bakgrund

Regeringen har sedan 2006 utrett och börjat implementera ett omfattande reformprogram för den svenska skolan, efter att ett flertal nationella och internationella undersökningar visat på ett relativt stort kunskapsstapp bland elever både i grundskolan och i gymnasieskolan. Reformerna rör det mesta från lärarutbildning, stärkt rektorsutbildning, inrättandet av lärarlegitimation, till nya läroplaner, ny skollagstiftning och stärkt skolinspektion. Inför valen 2006 och 2010 lyckades den borgerliga samarbetsalliansen profilera sig i skoldebatten. En omsvängning i utbildningspolitiken visade sig ha ett starkt folkligt stöd, något som även väljarundersökningar från Lärarnas Riksförbund visade.

Inför förbundets kongress 2008¹ tillfrågades 3 000 personer (1 000 lärare, 1 000 föräldrar och 1 000 gymnasieelever) om deras åsikter i olika skolfrågor. Undersökningen visade att det finns en stark uppslutning kring skolans kunskapsuppdrag, stärkt lärarbehörighet och ett mycket stort stöd för betyg och nationella prov. Det framkom också att det finns ett starkt stöd för ett ökat statligt ansvarstagande för skolan.

Inför valrörelsen 2010² gav förbundet undersökningsföretaget Exquiro i uppdrag att telefonintervjua 3 000 väljare om frågor som rör skolan. Denna undersökning visade också på ett starkt stöd för betyg och nationella prov, närmare bestämt *tidigare* betyg och *fler* nationella prov. Däremot ansåg väljarna att skolan hade kraftiga likvärdighetsbrister och att staten därför borde finansiera skolan och generellt ta ett större ansvar för verksamheten.

Lärarnas Riksförbund har också använt sig av en så kallad valkompass, ett IT-baserat undersökningsinstrument som funnits tillgängligt både på förbundets hemsida och via de stora dagstidningarna inför valet 2010. Det frågades bland annat om skolans finansiering. En stor majoritet av väljarna/respondenterna ansåg att skolan borde finansieras av staten.

Lärarnas Riksförbund har sedan kongressen 2008 lyft fram vikten av reformer som rör de övergripande förutsättningarna för skolan, där statens ansvar måste öka markant. Skolan är en nationell angelägenhet även om verksamheten bedrivs lokalt. I denna fråga står allmänheten och förbundets medlemmar eniga. För att visa på de strukturella frågornas aktualitet har vi på nytt gett ett undersökningsföretag, denna gång Novus, uppdraget att fråga väljarna vad de anser om den övergripande styrningen av skolan.

1) Lärarnas Riksförbund 2008, Vi vill ha världens bästa skola – en kartläggning av lärares, föräldrars och elevers syn på olika skolfrågor

2) Lärarnas Riksförbund 2010, Åsikter om skolan – en väljarundersökning

Undersökningen i korthet

Lärarnas Riksförbund gav i maj 2011 undersökningsföretaget Novus i uppdrag att genomföra 1 000 intervjuer av personer som är 18 år eller äldre. Urvalet är representativt för riket. De svarande har fått ta ställning till sammanlagt sex frågor som rör skolans förutsättningar. Några huvudresultat är:

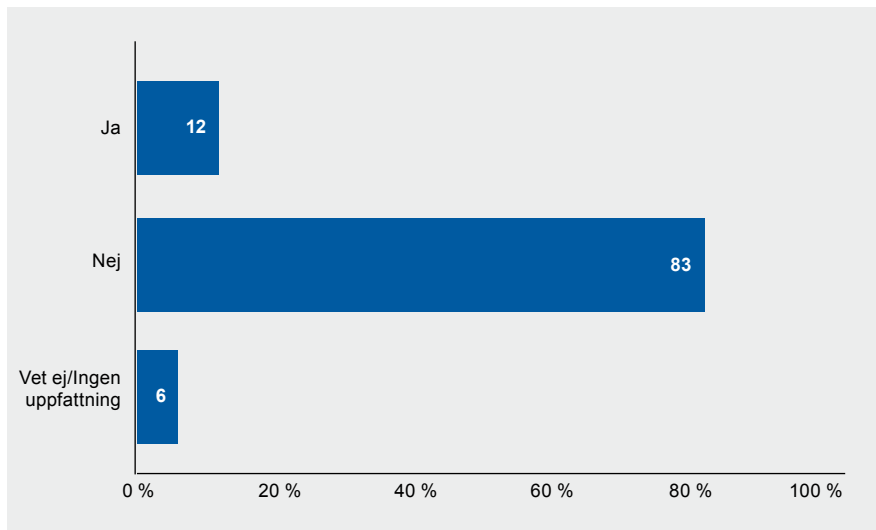
- Fyra av fem tillfrågade tror inte att alla elever i Sverige har samma chans till likvärdig utbildning. Inga större skillnader noteras beroende på partisympatier eller fackligt medlemskap. Denna starka misstro riskerar att undergräva skolans legitimitet.
- En majoritet (56 procent) anser att skolan bör förstatligas. Det är framför allt sympatisörer med Vänsterpartiet, Sverigedemokraterna, Folkpartiet och Miljöpartiet som anser att skolan bör förstatligas. Även en majoritet bland Moderaterna och Socialdemokraterna anser detsamma, vilket gör att frågan verkligen kan anses vara blocköverskridande. Bland de fackliga organisationerna är det i störst utsträckning TCO-medlemmar som vill förstatliga skolan.
- Tre av fyra av de tillfrågade (73 procent) tycker att staten ska ansvara för skolans finansiering. Mest positiva till detta är de folkpartistiska, moderata och miljöpartistiska väljarna, där fler än 75 procent av väljarna vill föra över finansieringsansvaret till staten. Även här är TCO-medlemmarna mest angelägna om en förändring, tätt följda av Saco-medlemmarna.

Ett par slutsatser

- Det finns en tydlig vilja i den allmänna opinionen om att en förändring i skolans styrsystem behöver göras. Det handlar om totalansvaret för skolan, såväl driftansvaret som det ekonomiska ansvaret. Denna tydliga viljeinriktning, som kan observeras på gräsrotsnivå, har ingen motsvarighet inom det politiska etablissemanget, på central nivå. Denna klyfta mellan väljare och politiker riskerar att urholka skolpolitikens legitimitet.
- Tidigare undersökningar, gjorda av både Lärarnas Riksförbund och andra aktörer, visar att det finns stöd för en stor del av de utbildningspolitiska reformer som utretts och sjuösatts sedan valet 2006. Dessa reformer räcker inte. De riskerar dessutom att bli verkningslösa om inte grundläggande strukturreformer som rör skolsystemets uppbyggnad kommer på plats. Den politiska oviljan att ta tag i sådana reformer gör att såväl regering som opposition endast kan visa upp en halvt genomtänkt skolpolitik. Detta leder i förlängningen till svårigheter med att vända den negativa trenden i elevernas kunskapsresultat.

Resultatredovisning

Diagram 1. Tror du att alla elever i Sverige, oavsett var de bor och i vilken skola de går, har samma chans att få en likvärdig utbildning?

Denna fråga visar tydligt att ett av den svenska skolans fundament, likvärdigheten i utbildningen, inte upplevs som verklig. Detta stämmer väl överens med de nationella och internationella kunskapsundersökningarna, som slår fast att det inte bara rör sig om en nedåtgående trend vad gäller kunskapsresultat, utan att spridningen i resultat ökar och att likvärdigheten i utbildningssystemet försämrats under de senaste två decennierna.

Dessa resultat stämmer också med tidigare undersökningar från Lärarnas Riksförbund, där både lärare och allmänhet fått yttra sig om likvärdighetsaspekten. I undersökningen från 2008, där 3 000 personer fått svara på frågor, ansåg 99 procent av de svarande att det är viktigt att skolan är nationellt likvärdig, samtidigt som en överväldigande majoritet ansåg att så inte var fallet i verkligheten.

Detsamma gäller väljarundersökningen från 2010, där 3 000 väljare fått svara på frågor. Också här anser en stor majoritet, 89 procent, att den svenska skolan inte är likvärdig.

Om man bryter ner resultatet i diagram 1 ovan på politiska sympatier, märks ingen större skillnad. Spannet sträcker sig från centersympatisörernas 71 procent som inte tror att skolan är likvärdig, till vänsterpartisympatisörerna, där 92 procent inte tror att skolan är likvärdig. Detsamma gäller facktillhörighet, där motsvarande siffra för LO-medlemmarna är 82 procent, medan siffran för Saco och TCO ligger på 89 procent.

Diagram 2. Anser du att skolan i huvudsak borde vara ett nationellt eller ett kommunalt ansvar?

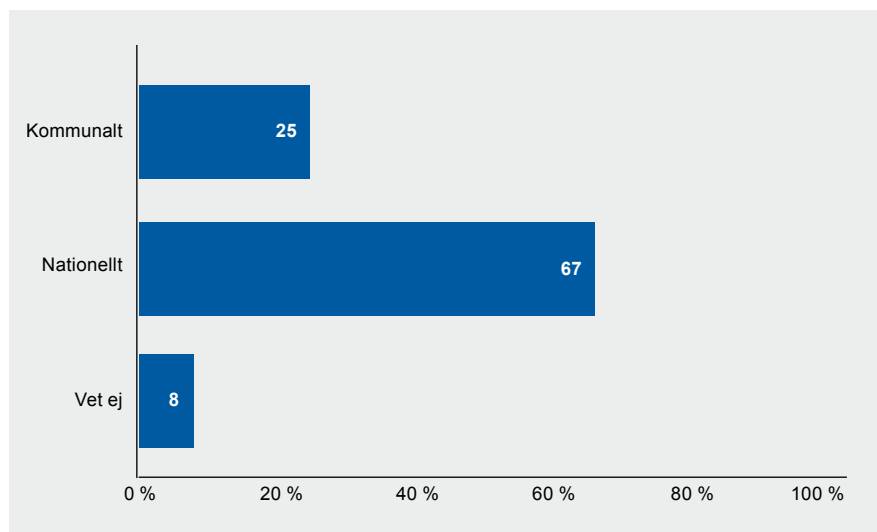
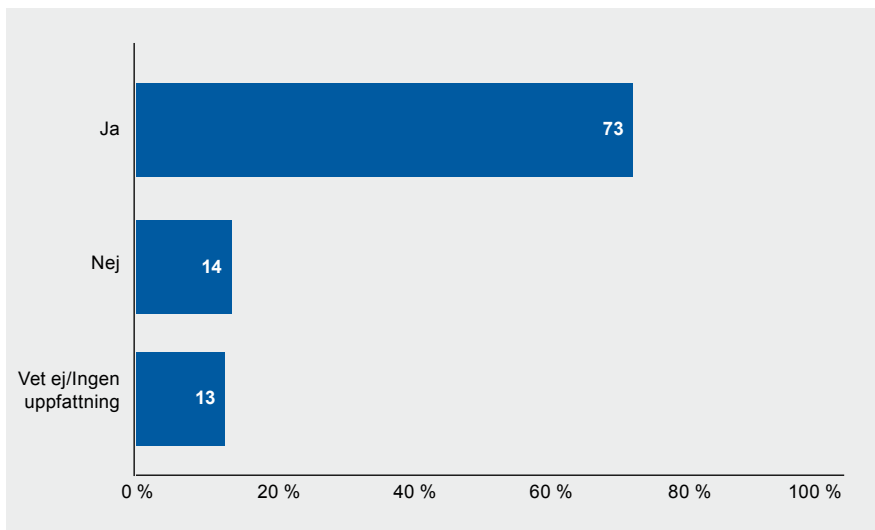

Diagram 2 visar att den allmänna opinionen till klart övervägande del, 67 procent, anser att skolan borde vara ett nationellt ansvar. Endast var fjärde tillfrågad anser att skolan i huvudsak borde vara ett kommunalt ansvar. 81 procent av miljöpartisympatisörerna tycker att skolan är ett i huvudsak nationellt ansvar, jämfört med centerväljarnas 59 procent. Motsvarande siffra för de socialdemokratiska väljarna är 53 procent, för Fp 83 procent, M 75 procent, Kd 85 procent, V 71 procent och SD 62 procent. Det visar att en majoritet av väljarna i samtliga partier anser att skolan borde vara ett nationellt ansvar.

Av de svarande som är LO-medlemmar anser 54 procent att skolan i huvudsak är ett nationellt ansvar, 70 procent av TCO-medlemmarna och 79 procent av Saco-medlemmarna tycker likadant.

Diagram 3. Skolan finansieras i dag av de enskilda kommunerna. Anser du att skolan i stället bör finansieras nationellt, av staten?

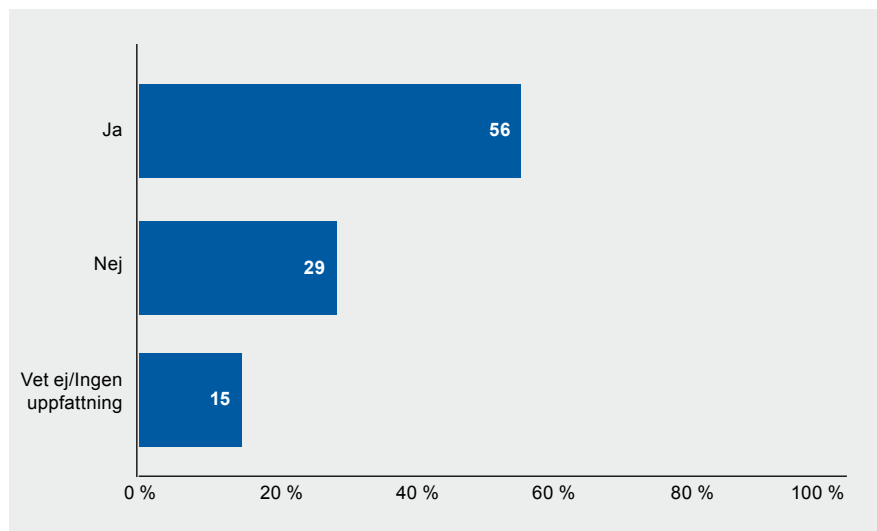

Precis som i väljarundersökningen 2010 tycker 73 procent av de tillfrågade väljarna i föreliggande undersökning att staten ska ansvara för skolans finansiering. Endast 14 procent av de svarande tycker att skolan ska finansieras enligt dagens system, det vill säga via kommunerna. Att tre fjärdedelar av väljarkåren vill ha en förändring av skolans finansiering måste anses utgöra ett starkt tryck i frågan.

Om svaren delas upp enligt partisympatier ser fördelningen ut enligt följande. Av de moderata väljarna anser 76 procent att skolan ska finansieras av staten. Motsvarande siffra för Fp är 82 procent, C 59 procent, KD 72 procent, S 68 procent, V 91 procent, Mp 83 procent och SD 72 procent.

78 procent av TCO-medlemmarna tycker att staten ska finansiera skolan, 77 procent av Saco-medlemmarna och 70 procent av LO-medlemmarna tycker samma. Andelen som svarat "vet ej" ligger hela tiden under 15 procent.

Diagram 4. Anser du att skolan bör förstatligas, alltså att staten bör ta hela ansvaret för skolan, inte bara det ekonomiska?

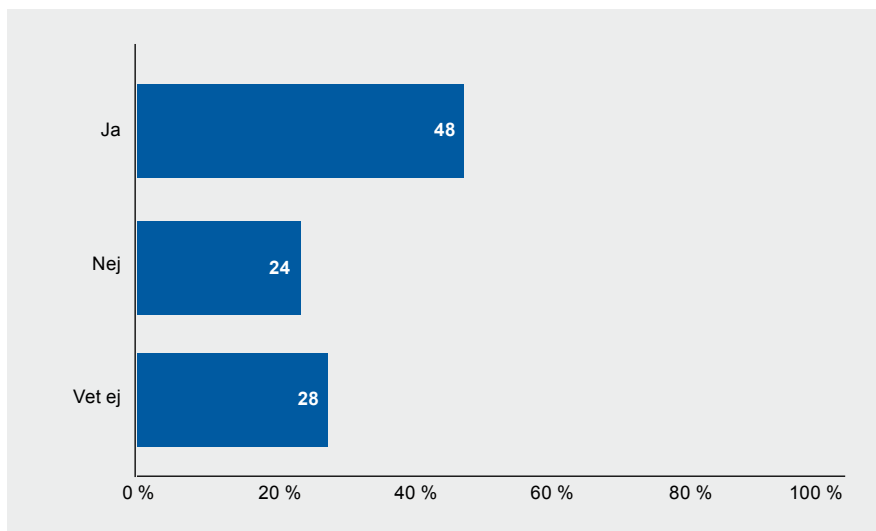

Att en majoritet av det svenska folket vill förstatliga hela skolan, alltså inte bara finansieringssystemet, är ett tecken på djupt missnöje med dagens tillstånd och svårigheten med att finna lösningar på den negativa utvecklingstrenden inom ramen för befintligt system. Det är första gången Lärarnas Riksförbund formulerar frågan på det här sättet, så det är svårt att jämföra med någon av våra tidigare undersökningar.

De enda två riksdagspartier där en minoritet av sympatisörerna vill se ett förstatligande är Centerpartiet, 47 procent, och Kristdemokraterna, 40 procent. För övriga partier anser en majoritet att skolan bör förstatligas: 58 procent bland M-sympatisörerna, S 54 procent, V 69 procent, SD 70 procent, Fp 60 procent och Mp 61 procent. Det enda riksdagspartiet som har ett förstatligande på agendan är Folkpartiet, även om också Sverigedemokraterna säger sig vara för ett sådant förslag.

Bland de fackliga paraplyorganisationerna finner man det starkaste stödet för ett förstatligande av skolan bland TCO-medlemmarna, 63 procent. Inte långt efter kommer Saco-medlemmarna, 60 procent, följda av LO-medlemmarna, 53 procent.

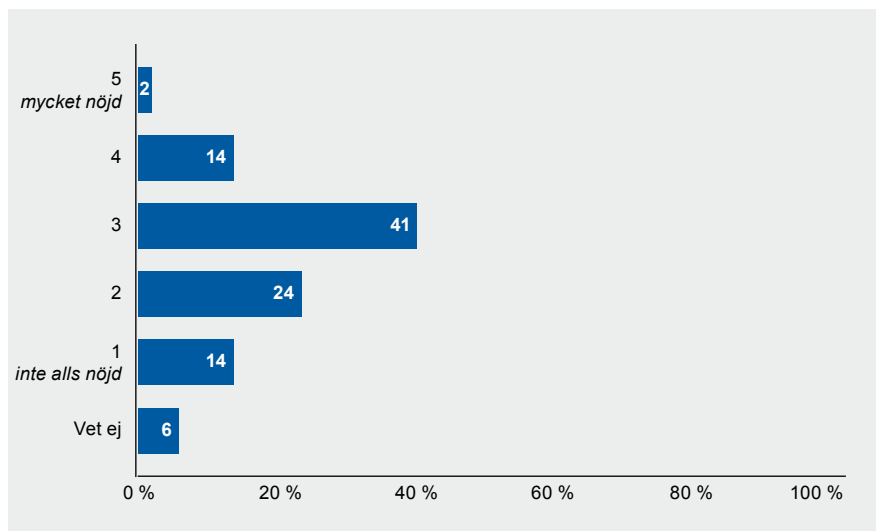
Diagram 5. Anser du att friskolorna bör finansieras nationellt, eller som i dag, via kommunen?

I diagram 5 redovisas svaren på undersökningens mest teknokratiska fråga, huruvida friskolorna bör finansieras via staten eller kommunerna. Följaktligen är andelen svarande som inte kan eller vill ta ställning stor, 28 procent. Trots detta har en majoritet av de som tagit ställning svarat att de anser att staten ska finansiera friskolorna.

De två partier vars sympatisörer i störst utsträckning svarade att staten bör finansiera friskolorna är Folkpartiet och Kristdemokraterna, 58 procent vardera. I övrigt svarade S 45 procent, V 42 procent, Mp 57 procent, SD 53 procent, C 41 procent och M 56 procent på samma sätt. Bland de fackliga organisationerna ansåg 58 procent av TCO, 55 procent av Saco och 40 procent av LOs medlemmar att staten bör finansiera friskolorna.

Diagram 6. Utifrån vad du vet, är du nöjd med hur den svenska skolan fungerar?

I diagram 6 har de svarande, utifrån sin horisont, fått markera i vilken utsträckning de är nöjda med hur den svenska skolan fungerar. Sammanlagt 16 procent (14+2) har markerat att de är mycket eller ganska nöjda med skolan. 38 procent (14+24) har uppgett att de i någon utsträckning är missnöjda med hur skolan fungerar. Den siffra på skalan 1-5 som i störst utsträckning blivit markerad är mellanläget, siffra 3. 41 procent av de svarandena har markerat denna siffra.

Om man endast tittar på extremerna på skalan, alltså siffrorna 1 och 5, så har 38 procent av Sverigedemokraternas sympatisörer uppgett att de är mycket missnöjda med hur skolan fungerar. Motsvarande siffra för Folkpartiets väljare är 20 procent. Dessa två partier har de sympatisörer som i dag är minst nöjda med hur skolan fungerar. När det gäller facklig tillhörighet finns ingen markant skillnad mellan de olika paraplyorganisationerna. På den andra sidan av skalan, alltså de partisympatisörer som i störst utsträckning markerat siffra 5 på skalan, finner vi Vänsterpartiet med 5 procent, följt av Kristdemokraterna med 4 procent.

Det borde stämma till eftertanke att så få svarande markerat siffrorna 4 eller 5 i denna fråga.

Lärarnas Riksförbund är det enda förbundet i Sverige som organiserar enbart behöriga lärare och studie- och yrkesvägledare. Med våra cirka 85 000 medlemmar är vi ett av de största förbunden inom Saco.

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

www.lr.se